

УДК 378.4 (494)

НАТАЛІЯ МУКАН

(Львів)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ШВЕЙЦАРІЇ

Розглянуто проблему забезпечення полікультурної освіти в університетах Швейцарії. Здійснено аналіз науково-педагогічної літератури, що висвітлює результати досліджень окремих аспектів полікультурності, покладеної в основу університетської освіти. Виокремлено основні підходи до реалізації полікультурної освіти. Досліджено особливості діяльності швейцарських університетів, що сприяють розвитку полікультурної освіти студентської молоді.

***Ключові слова:** міжнародний освітній простір, полікультурна освіта, принципи полікультурної освіти, Швейцарія, університет.*

Розширення міжнародного співробітництва, інтенсифікація мобільності громадян різних країн світу, інтеграційних, глобалізаційних, міграційних процесів на початку XXI століття актуалізують як проблему збереження національної ідентичності, так і формування культури толерантності, готовності до сприйняття культурного розмаїття соціуму. Забезпечення можливостей для збереження системи цінностей різних народів та націй (мова, релігія, етичні норми, культурна спадщина) вимагає підготовки громадян до функціонування в демократичному, полікультурному суспільстві.

Серед європейських країн саме Швейцарія є полікультурною країною, в якій живуть представники різних культур та націй, громадяни з різними філософсько-релігійними поглядами, етнічного, культурного, соціального та економічного походження тощо. Тому освіта розглядається в цій країні як потужний ресурс, що застосовується у процесі формування готовності громадян до життєдіяльності у полікультурному середовищі.

Полікультурна освіта є предметом наукових досліджень, політики в галузі освіти у міжнародному освітньому просторі та в різних країнах світу. Міжнародні організації (ЮНЕСКО, Рада Європи, Міжнародне бюро освіти) розробляють рекомендації, які впроваджуються в системи освіти на національному рівні. Сучасні тенденції розвитку полікультурної освіти, формування культури життєдіяльності у полікультурному суспільстві досліджують як зарубіжні (Дж. Бейкер (G. Baker), К. Беннет (C. Bennet), К. Грент (C. Grant), Т. Гуд (T. Good), К. Кларк (C. Clark), Л. Дарлінг-Геммонд (L. Darling-Hammond), Д. Седкер (D. Sadker), М. Фуллан (M. Fullan), І. Холлінс (E. Hollins), К. Цейхнер (K. Zeichner), так і вітчизняні науковці (Г. Балл, Л. Біленкова, Л. Волик, Н. Воскресенська, І. Зязюн, В. Заслуженюк, М. Лещенко, П. Фурманова, І. Руснак, І. Химка).

Аналіз теоретичного і практичного досвіду зарубіжних країн забезпечує можливість виокремлення позитивного та негативного його аспектів, розробки нау-

ково-методичних рекомендацій щодо розвитку полікультурної освіти у вітчизняній педагогічній реальності. У цьому контексті заслуговує на увагу досвід Швейцарії, в якій розвиток якісної освіти та науки є одним із пріоритетів державної політики, а полікультурність покладено в основу законодавства в галузі освіти, навчально-методичного забезпечення педагогічного процесу в умовах дошкільного навчального закладу, загальноосвітньої школи та університету, професійної підготовки педагогічного персоналу, що надає високоякісні освітні послуги на рівні дошкільної, шкільної та вищої освіти.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу механізмів забезпечення полікультурної освіти в умовах сучасних університетів Швейцарії. Автором визначено такі завдання: здійснити аналіз науково-педагогічної літератури, присвяченої проблемі розвитку полікультурної освіти, а також дослідити особливості впровадження полікультурної освіти в умовах швейцарських університетів.

Швейцарія як одна із європейських країн з демократичним суспільством об'єднує три основні спільноти – німецьку (65 % населення), французьку (19 % населення) та італійську (12 % населення). До системи вищої освіти цієї країни належать кантональні університети, федеральні технологічні інститути, інститути університетського рівня, університети прикладних наук, педагогічні університети, вищі навчальні заклади мистецтв та музики, заклади, акредитовані Конференцією університетів Швейцарії тощо. Така, на перший погляд, диверсифікована система вищої освіти відповідає потребам суспільства й економіки країни загалом, розвитку наукового та освітнього потенціалу зокрема, що робить її конкурентоспроможною у міжнародному освітньому просторі.

З 2011 р. Швейцарія бере активну участь у таких міжнародних програмах як «Навчання впродовж усього життя» та «Молодь у дії». Таким чином громадяни Швейцарії прирівнюються у правах до громадян інших країн, що формують Європейську спілку. В університетах Швейцарії запроваджено Європейську кредитно-трансферну систему, однією із цілей якої є забезпечення мобільності студентської молоді в Європі.

На початку XXI століття актуалізується проблема інтернаціоналізації вищої освіти, а передумовами цього процесу є різноманітні фактори, характерні міжнародному освітньому простору:

- політичні (демократизація світового співтовариства, розвиток інтеграційних процесів у політичній та соціальній сферах);
- економічні (глобалізація економіки і технологій, вимоги світового і регіональних ринків праці);
- культурні й ідеологічні (відкритість і розвиток діалогу культур);
- академічні (інтернаціональний характер наукових знань, універсальність освіти і науково-дослідної діяльності, стандартизація якості освіти);
- інформаційні (нові інформаційно-комунікаційні технології, глобальні мережі) [2].

Інтернаціоналізація та впровадження Болонської декларації є основними детермінантами реформ, що реалізуються у вищій освіті Швейцарії: розвиток системи забезпечення якості освіти, а також процедур акредитації на основі врахування міжнародних освітніх тенденцій та національних традицій. Структурна реорганізація системи вищої освіти Швейцарії передбачає:

- розробку механізмів забезпечення централізації управління розвитком вищої освіти на федеральному рівні;

- формування нормативно-правової бази щодо функціонування дослідницьких університетів, університетів прикладних наук, педагогічних університетів;
- налагодження належного фінансування діяльності університетів;
- запровадження системи моніторингу діяльності університетів тощо [6].

Особлива увага в університетах Швейцарії приділяється епістемологічній основі освіти, моделі освіти, що базується на системному зв'язку дисциплін, професійній компетентності, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічний процес, підготовці фахівців до діяльності в полікультурному середовищі, інтеграції теорії та практики, а також забезпеченню послідовності навчальних планів, переходу від початкової професійної освіти до професійної діяльності, переосмисленню співпраці між університетом та промисловістю і бізнесом.

Національні особливості життєдіяльності країни, а також тенденції, характерні для міжнародного співтовариства, визначають необхідність підготовки громадян до розв'язання складних проблем економічного, соціального, полікультурного характеру в повсякденному житті. Університети Швейцарії забезпечують можливість освоєння основних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних функцій у певній галузі економіки. Однак, зважаючи на полікультурну специфіку країни, важливим є застосування інтеркультурного підходу, що покладений в основу педагогічного процесу в університетській освіті Швейцарії і передбачає реалізацію ідеї інтерактивного функціонування різноманітних культур.

Використовуються конструктивні принципи навчання, впроваджуються численні концепції полікультурної освіти та стратегій її реалізації. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що полікультурна освіта передбачає освоєння знань про:

- походження груп (етнічне, релігійне, расове) на основі вивчення таких предметів, як історія, література, антропологія та соціологія;
- формування взаємостосунків між людьми: вивчення процесу формування групи, експериментальна діяльність, метою якої є порозуміння між індивідами та уникнення конфлікту;
- суспільство як систему: взаємозв'язки між особою та суспільством, активна участь у життєдіяльності суспільства, окремі випадки з практики, огляд історичних фільмів та експериментальна діяльність;
- особливості багатонаціонального спілкування: моделювання процесів порозуміння в багатонаціональній та полікультурній групі;
- процес глобалізації: вивчення конфліктів з перспективи історії тощо.

Варто зауважити, що полікультурна освіта в умовах швейцарських університетів реалізується за допомогою застосування різноманітних підходів (акультураційний, діалогічний, соціально-психологічний [4], феноменологічний, інтерпретаційний) [3].

Відповідно до акультураційного підходу, полікультурна освіта зорієнтована на ознайомлення з культурою мігрантів, вивчення традицій різних культур, а також процес трансформації та інтеграції в нове суспільство, якому характерна наявність уже сформованої культури. Діалогічний підхід передбачає розвиток діалогу культур та культурного різноманіття, а його метою є формування вмінь і навичок прийняття іншої культури, знаходження компромісу, що сприятиме ефективному функціонуванню представників різних культур в полікультурному суспільстві. Міжнародна тенденція інтернаціоналізації університетської освіти передбачає можливість навчання іноземних студентів та працевлаштування

іноземних науково-педагогічних працівників. Так, в Університеті Женеви, які і в більшості університетів Швейцарії, створено можливості для навчання іноземних студентів з метою отримання диплому відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, піврічні або однорічні програми обміну, а також літні школи, що забезпечують можливість реалізації акультураційного та діалогічного підходів. Окрім того, в цій країні широко поширена практика використання навчальних програм, що викладаються різними мовами: англійською, німецькою, італійською тощо.

Згідно з соціологічно-психологічним підходом, полікультурна освіта розглядається як спосіб формування відповідного ставлення та цінностей демократичного, відкритого, полікультурного суспільства, в якому взаємодіють різні культури. Наприклад, Федеральна політехнічна школа Цюріха є членом Міжнародного альянсу, який об'єднує 10 провідних дослідницьких університетів таких країн, як Австралія, Сінгапур, Китай, США, Велика Британія, Японія, а серед основних напрямів співпраці – розвиток світового громадянства й лідерської ініціативи студентської молоді [5].

У контексті феноменологічного підходу «полікультурна освіта спрямована на формування усвідомлення цінностей різних культур, традицій та звичаїв народів» [1, с. 16], способу життя індивідів тощо. «Інтерпретаційний підхід передбачає презентацію та інтерпретацію культурних явищ з огляду відносин між індивідами у контексті певних груп і ширших культурних традицій» [1, с. 16]. Університети Швейцарії беруть активну участь у міжнародних програмах та проектах. Так, Університет Базеля є членом Європейської конфедерації університетів Верхнього Рейну, одним із видів діяльності якої є розвиток співпраці у галузі освіти і науки, що дає можливість проводити спільні наукові дослідження, організовувати як стажування науково-педагогічних працівників, так і студентів, удосконалювати навчально-методичне забезпечення. Організація такої діяльності неможлива без підготовки студентів та викладачів до спілкування у полікультурному співтоваристві, усвідомлення ними різноманіття політичних, економічних, соціальних, культурних, релігійних відмінностей.

Отже, як свідчить проведене дослідження, університети Швейцарії, що є складовою системи вищої освіти країни, реалізують важливі функції у життєдіяльності суспільства, а саме освітню й наукову. Сучасні тенденції світового освітнього простору зумовлюють необхідність розвитку міжнародної співпраці університетів, що передбачає взаємодію та спілкування представників різних націй, рас, віросповідання, мови, а також культурних, соціальних, економічних і політичних переконань. Саме тому полікультурну освіту покладено в основу педагогічного процесу в сучасних швейцарських університетах, що забезпечує можливість підготовки як студентів, так і професорсько-викладацького складу до спілкування, порозуміння, спільного навчання й науково-дослідної роботи.

Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми забезпечення полікультурної освіти в університетах Швейцарії. Подальшого вивчення потребують професійна підготовка педагогічного персоналу до реалізації полікультурної освіти, особливості організації білінгвального навчання, організаційно-педагогічні основи інтеграції полікультурної освіти в університетські навчальні програми тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баханов К. О. Теоретичні засади навчання історії в умовах багатокультурного середовища / К. О. Баханов, С. С. Баханова та ін. // Матеріали теоретичного модуля «Нові підходи до історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.novadoba.org.ua/theory/>.
2. Зорников И. Н. Международная деятельность современного университета : вызовы нового столетия / И. Н. Зорников [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rciabc.vsu.ru/inzoz/paper1.htm#15a>.
3. Релігійна багатоманітність та міжкультурна освіта : [посіб. для школи] / [за ред. Д. Кіст]. – Львів : ЗУКЦ, 2008. – С. 60-69.
4. Ширіна О. О. До питання про концептуальні підходи до полікультурної освіти / О. О. Ширіна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2010. – Вип. 9. – С. 182-190.
5. International Alliance of Research Universities [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaruni.org/about-us/about-iaru>.
6. Studying in Switzerland. Universities of teacher education. – [7th ed.] – Berne : General Secretariat CONEP. Swiss Conference of Rectors of Universities of Teacher Education, 2012. – 50 p.

НАТАЛИЯ МУКАН

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УНИВЕРСИТЕТАХ ШВЕЙЦАРИИ

Рассмотрена проблема обеспечения поликультурного образования в университетах Швейцарии. Проведен анализ научно-педагогической литературы, которая освещает отдельные аспекты поликультурности, которая положена в основу университетского образования. Выделены основные подходы к реализации поликультурного образования. Исследованы особенности деятельности швейцарских университетов, которые способствуют развитию поликультурного образования студенческой молодежи.

Ключевые слова: международное образовательное пространство, поликультурное образование, принципы поликультурного образования, Швейцария, университет.

NATALIYA MUKAN

IMPLEMENTATION OF MULTICULTURAL EDUCATION IN UNIVERSITIES OF SWITZERLAND

The problem of multicultural education in the universities of Switzerland has been considered. The analysis of scientific and educational literature that highlights the results of studies of multiculturalism specific aspects, laid into the foundation of university education, has been conducted. The short characteristic of Swiss higher education system has been presented. The typical factors (political, economic, cultural, ideological, academic and informative) of the international educational space have been presented. The peculiarities of structural reorganization of Swiss higher education system (management centralization and legislative base formation of higher education development at the federal level, financing and monitoring of university activity) have been identified. The knowledge base of multicultural education has been defined. The basic approaches (dialogical, social and psychological, phenomenological, interpretive) to realization of multicultural education have been singled out. The peculiarities of the Swiss universities' activity that promote multicultural education of students have been researched. The conclusions have been made and the perspectives of further research have been determined.

Keywords: international educational space, multicultural education, principles of multicultural education, Switzerland, university.

Одержано 16.04.2013, рекомендовано до друку 20.05.2013.